

соціальної, самообразовательної і других. Определены основные направления дальнейшей работы по усовершенствованию содержания профессионально-трудовой подготовки учащихся вспомогательной школы в соответствии с определенными составляющими предметной и ключевой (профессионально-трудовой) компетентностей.

Ключевые слова: содержание трудового обучения, предметная и профессионально-трудовая компетентность, процес формирования компетенций, учащиеся с ограниченными познавательными возможностями.

Tovstogan V.S. Table of contents of the labour teaching as sistemoobrazuyuschiy factor of forming of professional-labour competence student auxiliary shkoly

In the article the problem of forming of competent graduating student of school is examined with the limited cognitive possibilities with the purpose of realization itself in professional-labour activity in modern socio-economic terms. On the basis of analysis of maintenance and requirements in relation to educational achievements of student, izlozhennykh in operating. State standards of educational industry of «Technology», the structure of subject (technological) competence, the rich in content lines of which are realized in educational discipline labour teaching, is certain. In accordance with the structure of subject competence, as constituent of more general - professionally-labour competence, maintenance of the labour teaching, which is reflected in the programs and textbooks for 1-10 classes of auxiliary school, is studied and analysed, for the purpose accordance his process of forming and development of constituents of professional-labour competence: tekhniko-technological, graphic, vocational orientation, design (technical and artistic), informative-communicative, social, selfeducational et al. Basic further work assignments are certain on the improvement of maintenance of professional-labour preparation student auxiliary school in accordance with certain constituents subject and key (professional-labour) kompetentnostey.

Keywords: table of contents of the labour teaching, subject and professional-labour competence, proces formings of jurisdictions, student with the limited cognitive possibilities

Стаття надійшла до редакції 27.02.2014

Статтю прийнято до друку 01.03.2014

Рецензент: д.п.н., акад. Синьов В.М.

УДК: 376 - 056.262.016:33

**МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У СТАРШОКЛАСНИКІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ**

Федоренко М.І.

У сучасних постійно змінюваних соціально-економічних умовах розвитку суспільства різко зростає необхідність економічного виховання підростаючого покоління. Непідготовленість випускників середніх шкіл до ринкових відносин, їх низька економічна грамотність, відсутність навичок економічної діяльності та почуття відповідальності за соціально-економічний розвиток своєї країни породжують потребу у формуванні економічної культури всього населення, в тому числі й в учнів з порушеннями зору.

За визначенням науковців економічне виховання в широкому розумінні – це організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної свідомості через передачу економічних знань, формування економічних умінь і навичок, пов'язаних з економічно цілеспрямованою діяльністю, формуванням економічно значущих якостей особистості, розвиток економічного мислення [3].

Під економічною свідомістю, яка є одним з основних завдань економічного виховання, вчені розуміють усвідомлення людиною реальної картини економічного життя, економічних відносин, власної діяльності в цьому житті, взаємозв'язку між економічною активністю та рівнем задоволення особистих та суспільних потреб.

Економічне мислення, як результат виховання економічної свідомості – це інтелектуальна власність кожної людини, здатність усвідомлювати нею економічні явища, пізнавати їх, засвоювати основні економічні поняття, категорії, теорії, співставляти їх з практикою, орієнтуватися в економічному житті тощо.

У процесі економічного виховання економічні знання, отримані під час уроків з основ економіки, повинні перетворюватись в переконання і знаходити прояв у вчинках і поведінці особистості.

Основне завдання економічного виховання молоді, зокрема тієї її частини, яка має порушення зорового аналізатора, на сучасному етапі – це формування економічного мислення випускників як загальноосвітніх, так і спеціальних шкіл в умовах трансформаційних та ринкових відносин, економічного розвитку України.

Особливого значення економічне виховання набуває у процесі соціалізації випускників шкіл для дітей з порушеннями зору. Питання ж економічного виховання цієї категорії учнів ученими ґрунтовно не досліджувалося. Існують лише окремі публікації тифлопсихологів та тифлопедагогів, що стосуються вирішення деяких питань цієї важливої проблеми (В.З.Денискіна, А.М.Жихарєв В.П.Єрмаков, Є.П.Синьова, Л.І.Солнцева та ін.).

Вивчення стану економічного виховання в спеціальних школах для дітей з порушеннями зору показало, що цей процес здійснюється малоефективно. Аналіз планів виховної роботи та анкетування педагогічного персоналу засвідчили недостатню увагу до цієї складової виховання дітей в умовах спеціального навчального

закладу.

З метою удосконалення процесу економічного виховання дітей з порушеннями зору необхідно з'ясувати вихідний рівень їх економічної культури, як кінцевого результату цього процесу. Для цього нами була розроблена методика констатувального дослідження, спрямована на вивчення особливостей сформованості економічної культури учнів з порушеннями зору старших класів спеціальної школи, що дозволяє встановити обсяг та якість економічних знань, простежити їх відображення в практичній діяльності та розробити педагогічну технологію формування економічної культури у цієї категорії дітей з метою їх подальшої успішної соціалізації.

У структурі економічної культури нами були виділені наступні її компоненти, що вимагали детального вивчення для визначення рівнів її сформованості в учнів старших класів: когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний та поведінково-діяльнісний.

Дослідження передбачало виявлення наявності відповідних віку уявлень про економіку у підлітків з порушеннями зору та визначення якості нормативних економічних знань, отриманих на відповідних уроках та в позаурочній діяльності; визначення наявності мотивації та емоційно-ціннісного ставлення учнів до економічного життя та з'ясування здатності підлітків з порушеннями зору до осмисленої, цілеспрямованої і самостійної економічної діяльності; дослідження та виявлення рівнів сформованості економічної культури в учнів.

Констатувальним дослідженням передбачалося вирішення наступних завдань:

1. Визначити критерії та показники оцінки сформованості економічної культури.
2. Діагностувати наявність відповідних віку уявлень та знань про економіку у старшокласників з нормальним та з порушенням зором (когнітивний компонент).
3. Визначити особливості мотивації та емоційно-ціннісного ставлення старшокласників до економічного життя.
4. Дослідити особливості прояву поведінково-діяльнісного компоненту економічної культури в учнів з нормальним та з порушеннями зору.
5. Визначити рівні сформованості економічної культури старшокласників.
6. Виявити специфічні особливості сформованості рівнів економічної культури в учнів з порушеннями у порівнянні з дітьми, які мають нормальний зір.

Пропонується проведення констатувального експерименту в п'ять етапів з використанням відповідних методів дослідження:

I етап «Вивчення рівня сформованості когнітивного компоненту економічної культури». Його мета полягає у виявленні співвідношення рівнів економічного мислення та сформованих економічних знань, умінь і навичок учнів контрольних та експериментальних груп. На цьому етапі застосовуються наступні методи дослідження: тестування, бесіди з учнями та вчителями, спостереження, аналіз шкільної документації (планів виховної роботи, класних журналів, учнівських зошитів тощо).

II етап «Вивчення рівня сформованості емоційно-ціннісного компоненту економічної культури». На цьому етапі визначено досягнення наступної мети: виявити співвідношення рівнів сформованості загальнолюдських цінностей та цінностей комунікативної, інформаційної, корпоративної і споживчої культури учнів контрольних та експериментальних груп. Основними методами дослідження визначені такі: спостереження, опитування, тестування, ситуаційні завдання.

III етап «Дослідження стану мотиваційної готовності учнів до економічної освіти» за мету ставить визначення рівнів мотиваційної готовності дітей з нормальним та порушенням зором щодо економічної освіти. Основні методи дослідження, що використовуються на даному етапі – це спостереження, бесіди з учнями, вчителями та вихователями, опитування, тестування.

IV етап «Вивчення рівня сформованості поведінково-діяльнісного компоненту економічної культури». Його метою є з'ясування здатності підлітків з нормальним та порушенням зором до осмисленої, цілеспрямованої і самостійної економічної діяльності. Основними методами дослідження на цьому етапі визначені такі: спостереження, опитування, тестування, ситуаційні завдання.

V етап «Вивчення умов формування економічної культури». Метою цього етапу дослідження має стати з'ясування ставлення вчителів та вихователів до формування економічної культури і встановлення наявності передумов для реалізації її формування. Методи дослідження, що будуть використані на цьому етапі: спостереження, анкетування, опитування вчителів, вихователів і учнів, бесіди з учнями, вихователями і вчителями.

Критеріями сформованості кожної зі складових економічної культури визначені наступні:

- когнітивний: економічний інтелект (економічні знання, економічне мислення);
- емоційно-ціннісний та мотиваційний: інформаційна культура, корпоративна праця, прийняття колективних рішень, культура споживання (стійкі форми, способи і моделі споживання, що зумовлені корисністю для особистості, її умінням визначати мету, вибір, обмеження);

- поведінково-діяльнісний (операційний): володіння сукупністю умінь і навичок реалізації (розв'язування) економічних завдань (задач, проблем, ситуацій), орієнтування в економічному просторі і на ринку праці.

Оскільки економічне виховання учнів перш за все спрямоване на підготовку випускників до професійної діяльності, то експеримент має відбуватися під час проведення уроків праці та в процесі виконання трудової діяльності в позаурочний час. Оцінка результатів дослідження здійснюється відповідно визначених критеріїв та їх показників.

Відповідно до отриманих результатів дослідження, учні розподіляються за наступними рівнями: низький, середній та високий.

Показники рівнів сформованості економічної культури у старшокласників загальноосвітніх та спеціальних шкіл для дітей з порушеннями зору за визначеними вище критеріями наводимо нижче.

Таблиця 1.

Показники рівнів сформованості економічної культури старшокласників

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Когнітивний критерій		
Вільне володіння економічними, правовими, національними основами знань, усвідомлення їх необхідності для підвищення ефективності своєї праці. Знання сутності праці та її видів в економічних умовах, сучасних основ виробництва та професійної діяльності.	Володіння знаннями обмежене, усвідомлення лише певних основ, відчутні труднощі в розумінні окремих понять.	Відсутність прагнення до знань, необхідних для здійснення діяльності, слабе володіння понятійним апаратом, невміння розрізняти види праці, інструменти необхідну кількість матеріалів.
Емоційно-ціннісний та мотиваційний критерій		
Володіння морально-трудовами якостями, необхідними в сучасних економічних умовах, зацікавленість різноманітними формами діяльності та досягнення поставленої мети. Внесення елементів новизни при створенні моделей та конструкцій, досягнення високих результатів у творчості, участь в раціоналізації.	Прояв якостей та прогнозування діяльності не сформовані, ставлення до трудової діяльності нерівномірне. Відчутне емоційне задоволення від процесу праці, але не завжди досягається мета. Не завжди застосовуються раціональні прийоми праці трудові уміння та навички в розв'язку творчих завдань, ситуативний прояв елементів новизни в праці.	Відсутність прояву позитивного ставлення до праці, не засвоєння морально-трудових норм, позитивних якостей, необхідних для трудової діяльності. Ускладнення в розв'язанні творчих завдань, низька здатність до перенесення загальнотрудових умінь та навичок у творчу працю.
Поведінково-діяльнісний критерій		
Прояв умінь раціонально і самостійно організувати свою працю, оптимально застосовувати отримані знання на практиці. Прагнення успішного оволодіння вміннями та навичками трудової діяльності.	Організація праці носить поетапний характер, є прагнення охайно працювати, але не завжди доводиться до кінця задана робота, необхідна допомога дорослого.	Організація праці ускладнена. Проблеми в застосуванні отриманих знань. Робота рідко виходить охайною. Властива лінь, необхідний постійний контроль з боку дорослих.

Таким чином, відповідно до зазначених вище критеріїв та показників учні мають бути розподілені за відповідними рівнями. Порівняння рівнів економічної культури дітей з нормальним та з порушеним зором дасть змогу встановити специфічні особливості її сформованості в учнів спеціальних шкіл.

Отже, дана методика дослідження рівня економічної культури учнів старших класів з порушеннями зору, дасть змогу виявити реальний стан економічного виховання в спеціальних школах, що в подальшому дозволить розробити методику його удосконалення.

Література

1. **Бременко Л.В.** Економічне виховання учнів // Поч. школа. – 1986. – №8. – С. 44-47. **2. Лукаш С.В.** Педагогічне розуміння економічного мислення // Педагогіка і психологія. – 1999. - №1. – С. 14-26. **3. Падалка О.С.** Дидактико-математичні основи формування економічної компетентності: навч. посіб. / О.С. Падалка, О.Т. Шпак, В.В. Приступа; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. - 239 с. **4. Синьова Є.П.** Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія / Є.П. Синьова. - К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. - 441 с. **5. Синьова Є.П., Федоренко С.В.** Тифлопедагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів – К.: НПУ імені М.П.

Драгоманова, 2009. – 325 с. 6. Шпак О.Т., Падалка О.С., Шепотько В.П. Учителю про економічне виховання учнів: питання генезису і компетентності: навч. посібник. – К.: Четверта хвиля, 1998. – 224 с.

References

1. Eremenko L.V. Ekonomichne vihovannya uchniv // Poch. shkola. – 1986. – #8. – P. 44-47. 2. Lukash S.V. Pedagogichne rozuminnya ekonomichnogo mislennya // Pedagogika i psihologiya. – 1999. - #1. – P. 14-26. 3. Padalka O.S. Didaktiko-matematichni osnovi formuvannya ekonomichnoyi kompetentnosti: navch. posib. / O.S. Padalka, O.T. Shpak, V.V.Pristupa; Nats. ped. un-t im. M.P. Dragomanova. - K.: Vid-vo NPU im. M.P.Dragomanova, 2011. - 239 p. 4. Sinova E.P. Osoblivosti rozvitku i vihovannya osobistosti pri glibokih porushennyah zoru: monografiya / E.P.Sinova. - K.: Vid-vo NPU im. M.P.Dragomanova, 2012. - 441 p. 5. Sinova E.P., Fedorenko S.V. Tiflopedagogika: pidruchnik dlya studentiv vischih navchalnih zakladiv – K.: NPU imeni M.P. Dragomanova, 2009. – 325 p. 6. Shpak O.T., Padalka O.S., Shepotko V.P. Uchitelyu pro ekonomichne vihovannya uchniv: pitannya genезisu i kompetentnosti: navch. posibnik. – K.: Chetverta hvilya, 1998. – 224 p.

Федоренко М.І. Методика вивчення рівня економічної культури у старшокласників з тяжкими порушеннями зору

В статті розкривається значення економічного виховання підростаючого покоління. Аналізується проблема економічного виховання учнів з тяжкими порушеннями зору на сучасному етапі розвитку суспільства. Дається визначення основних теоретичних понять «економічна свідомість», «економічна культура», «економічне мислення», «економічне виховання», складових економічного виховання. Аналізуються дослідження вчених по даній проблемі. Обґрунтована мета дослідження рівня економічної культури старшокласників з тяжкими порушеннями зору та визначені відповідні завдання, що дасть змогу визначити реальний стан економічного виховання в спеціальних школах і в подальшому дозволить розробити методiku його удосконалення. Запропонована методика проведення констатувального експерименту, що складається з п'яти етапів, та відповідних кожному з етапів методи дослідження. Розроблено критерії сформованості кожної зі складових економічної культури старшокласників: когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний та поведінково-діяльнісний. Визначено показники сформованості економічної культури у старшокласників загальноосвітніх та спеціальних шкіл для дітей з порушеннями зору, що відповідають трьом рівням (високий, середній та низький) та за кожним з визначених критеріїв.

Ключові слова: економічне виховання, економічна культура, методика, констатувальне дослідження, рівні, особливості, старшокласники, тяжкі порушення зору.

Федоренко М.І. Методика изучения уровня экономической культуры старшеклассников с тяжелыми нарушениями зрения

В статье раскрывается значение экономического воспитания подрастающего поколения. Анализируется проблема экономического воспитания учащихся с тяжелыми нарушениями зрения на современном этапе развития общества. Дается определение основных теоретических понятий «экономическое сознание», «экономическая культура», «экономическое мышление», «экономическое воспитание», составляющих экономического воспитания. Анализируются исследования ученых по данной проблеме. Обоснована цель исследования уровня экономической культуры старшеклассников с тяжелыми нарушениями зрения и определены соответствующие задачи, что позволит определить реальное состояние экономического воспитания в специальных школах и в дальнейшем позволит разработать методiku его совершенствования. Предложенная методика проведения констатирующего эксперимента состоит из пяти этапов, и соответствующих каждому из этапов методов исследования. Разработаны критерии сформированности каждого из составляющих экономической культуры старшеклассников: когнитивный, эмоционально - ценностный, мотивационный и поведенчески - деятельностный. Определены показатели сформированности экономической культуры у старшеклассников общеобразовательных и специальных школ для детей с нарушениями зрения, соответствующие трем уровням (высокий, средний и низкий) и по каждому из определенных критериев.

Ключевые слова: экономическое воспитание, экономическая культура, методика констатирующего исследования, уровни, особенности, старшеклассники, тяжелые нарушения зрения.

Fedorenko M.I. Methods of study of economic culture of high school students with severe visual impairments

In the article the importance of economic education of the younger generation. The problem of economic education of students with severe visual impairments in modern society. Defines the basic theoretical concepts of "economic consciousness", "economic culture", "economic thinking", "economic education", component of economic education. Analyzed research scientists on this issue. Reasonable goal of the study of economic culture of high school students with severe visual impairment and determined appropriate tasks that will help determine the actual state of economic education in special schools and in the future will develop a methodology for its improvement. The technique of conducting experiment consists of five stages, and each stage of the respective methods. The criteria of formation of each of the components of economic culture of high school students: cognitive, emotional and evaluative, motivational and behavioral and activity. Indices of economic culture in the formation of secondary school students and special schools for children with visual impairments, corresponding to three levels (high, medium and low) and each of the identified criteria.

Keywords : economic education, economic culture, a technique study level characteristics, high school, severe visual impairment.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2014

Статтю прийнято до друку 01.03.2014

Рецензент: д.п.н., акад. Синьов В.М.